

Biseri pred svinje, a deva kroz ušicu igle

Biblija je za europske jezike najsnažniji izvor različitih leksičkih jedinica kao što su frazemi, kolokacije, poslovice, krilatice i sl. Takve izraze naziva se biblizmima, a mogu biti izravno preuzeti iz biblijskih tekstova ili nastati neizravno na temelju različitih biblijskih motiva, slika, metafora i sl.

U ovome prilogu izdvajamo dva biblizma izravno preuzeta iz biblijskih tekstova. Prvi je frazem *baciti/bacati bisere (biserje) pred svinje* koji znači ‘dati/davati (pokazati)/pokazivati, pružiti/pružati, reći/govoriti) štogod lijepo onomu koji to ne shvaća (kojega se to ne tiče, koji toga nije vrijedan ili dostojan)’, pa ima i dodatnu šaljivu konotaciju, npr. *Oni, naime, nisu dostojni ovog virtuoza jer ih ne interesira kakvu glazbu gudi, već tko je gudi. Opet smo bacali biserje pred svinje!*

Nastao je prema tekstu iz Matejeva evanđelja u kojemu Isus Krist daje svojim učenicima niz savjeta izrečenih vrlo slikovito, a jedan od njih je: „Ne dajte svetinje psima! Ne bacajte svoga biserja pred svinje, da se, pošto ga pogaze, ne okrenu te vas rastrgaju!” (Mt 7, 6). Isus nije slučajno odabrao svinje koje su za Židove bile nečiste životinje, simbol pokvarenosti i grijeha, a čuvanje svinja najveće poniženje. Stoga svinje u Isusovu govoru simboliziraju sve pogane koji ne žele prihvatiti njegove riječi i učenje, koji se izruguju njegovu nauku. Za razumijevanje izraza važna je riječ *margaritas*, koja na grčkome može značiti *biser*, ali i malene dijelove na koje se kruh dijelio u Bizantskoj Crkvi. Biblijski su prevoditelji riječ *margaritas* najčešće preveli prema latinskome kao *biser*, no moguće je da je riječ o komadićima posvećenoga kruha, pa

svinjama kao nečistim životinjama ne treba dolaziti s čistim, posvećenim kruhom. U svakome slučaju biseri simboliziraju stvari i riječi koje su svete i nisu razumljive svima.

Navedeni biblizam ima status općeeuropeizma jer je potvrđen u velikome broju europskih jezika, npr. engleski *to cast (throw) pearls before swine*, njemački *Perlen vor die Säue werfen*, francuski *jeter des perles aux porceux (aux cochons)*, talijanski (*dare*)

* Dr. sc. Maja Opašić radi na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Rijeci i doktorirala je s temom ‘Bibilizmi u hrvatskome jeziku’.

gettare le perle ai porci, ruski *метать бисер перед свиньями*, češki *házet perly sviním*, poljski *rzucać perły przed świnie*.

Jedna je od najpoznatijih biblijskih poslovice *Lakše će deva proći kroz ušicu igle, nego bogataš ući u kraljevstvo Božje.*, koju Isus izgovara govoreći o bogatašima (Mt 19, 23–24, Mk 10, 25, Lk 18, 25). Mnogi će vjerojatno zamisliti devu kako se pokušava provući kroz iglenu ušicu, tj. otvor igle kroz koji se udijeva konac. No, različita tumačenja navedene poslovice ne govore o takvu otvoru. Naime, vjerojatno je riječ o staroj židovskoj i arapskoj poslovice, a dio proučavatelja *Biblije* pretpostavlja da je utemeljena na sljedećoj slici: u Jeruzalemu je nekada postojao prolaz, tj. niska i uska vrata kroz koja su ulazile životinje, a zvala su se *ušica igle*. Međutim, deva nije mogla ući u Jeruzalem kroz ta vrata sve dok joj se nije najprije skinuo sav teret koji je nosila, a ona se spustila na koljena. Tim su se vratima služili trgovci i putnici koji su dolazili noću, kad su glavna gradska vrata bila zatvorena. Ne postoje materijalni dokazi da su takva vrata postojala, pa je takvo objašnjenje dijelom neutemeljeno. Tijekom stoljeća pojedinci su pokušavali ublažiti Isusovo očito preuveličavanje, pa smatraju da je riječ o pogrešci u prepisivanju – umjesto grčke riječi *kamelos* ‘deva’ riječ bi bila o *kamilos* ‘debelo uže’ kojim su se vezali brodovi jer aramejska riječ *gamla* može značiti i devu i uže. Navedenu pretpostavku čini mogućom najnovije istraživanje izraelskih arheologa kojim je dokazano da su deve u Izraelu pripitomljene mnogo nakon razdoblja koje se opisuje u *Bibliji*. Treće se tumačenje poziva na babilonski *Talmud*, u kojemu se govori o ljudima koje se smatralo toliko mudrima da su činili naizgled nemoguće i o njima se kaže da provlače „slona kroz iglene uši”. Dakle, Isus je vjerojatno upotrijebio tipičnu orijentalnu metaforu da bi snažnim kontrastom naglasio nemogućnost čega, ali je umjesto slona upotrijebio sliku deve.

U hrvatskome jeziku primjeri aktivne uporabe pokazuju da se najčešće upotrebljava samo prvi dio biblijske poslovice *prije će deva kroz ušicu igle sa značenjem ‘prije će se dogoditi i što nemoguće’*: *Prije deva kroz ušicu igle, nego kapital u Hrvatsku?*

I ovaj je biblizam potvrđen i u drugim europskim jezicima, npr. njemački *eher geht ein Kamel durch ein Nadelöhr*, talijanski *è più facile che un cammello passi per la cruna di un ago che un ricco entri nel regno dei cieli*, ruski *легче верблюду пройти сквозь в угольное ушко*, poljski *tatwier jest wielbłądowi przejsć przez ucho igielne*.

Pod utjecajem je navedenoga biblizma i biblijskoga konteksta mogao nastati i hrvatski frazem *provući se kroz ušicu igle* ili *provući se kroz iglenu ušicu*, koji se upotrebljava u značenju ‘jedva (s teškom mukom) ostvariti uspjeh, postići što uz velike napore (naprezanja), ostvariti što god gotovo nemoguće’, npr. *Branitelj naslova, momčad Seville, provukla se među 16 najboljih kroz ušicu igle*.